

Dětem náležela náhrada újmy již v trestním řízení. Soud pochybil, když poškozené děti odkázal do civilního řízení

12.7.2023 - Kamila Abbasi | Ústavní soud ČR

II. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj David Uhlíř) částečně zrušil rozsudek Krajského soudu v Ostravě, pobočky v Olomouci ze dne 19. 10. 2021, č. j. 2 To 53/2021-713, kterým byla část stěžovatelů se zbytky svých nároků a část s kompletním nárokem na náhradu nemajetkové újmy v penězích odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních. Rozhodnutím byla porušena základní práva stěžovatelů na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí zaručená čl. 7 odst. 1, na zachování lidské důstojnosti a osobní cti dle čl. 10 odst. 1 a na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Na Ústavní soud se obrátily děti (stěžovatelé), které vystupovaly jako poškození v trestním řízení. Okresní soud v Přerově rozsudkem uznal vinnými dvě osoby, které se na dětech dopustily přečinů ublížení na zdraví a hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob, a dále přečinu výtržnictví. Toho se vedlejší účastníci (odsouzení) dopustili na stěžovatelích tím, že je slovně a fyzicky napadli a uráželi hanlivými výrazy poukazujícími na jejich možnou příslušnost k romskému etniku. Tímto jednáním způsobili stěžovatelům zranění, která vyžadovala lékařské ošetření, u některých i hospitalizaci. Okresní soud uložil vedlejším účastníkům tresty odnětí svobody s podmíněným odkladem na zkušební dobu, nadto jim uložil povinnost nahradit stěžovatelům náhradu nemajetkové újmy. Náhrada činila 3 000 Kč pro každého stěžovatele, přičemž se zbývajícími nároky soud odkázal stěžovatele do řízení ve věcech občanskoprávních. Proti rozsudku okresního soudu podali odvolání stěžovatelé i oba vedlejší účastníci. Krajský soud v Ostravě, pobočka v Olomouci, napadeným rozsudkem změnil rozhodnutí okresního soudu tak, že stěžovatele odkázal s jejich nároky, resp. zbytky nároků na náhradu nemajetkové újmy spočívající v duševních útrapách do řízení ve věcech občanskoprávních. Pro přesné určení dopadů protiprávního jednání obžalovaných na stěžovatele bylo podle názoru krajského soudu třeba provést rozsáhlé dokazování, které přesahuje rámec trestního řízení.

Ústavní soud stěžovatelům vyhověl a rozhodnutí krajského soudu v napadené části zrušil, neboť došlo k významnému porušení základních práv stěžovatelů jako poškozených adhezním výrokiem napadeného rozhodnutí.

Stěžovatelé jsou zvláště zranitelnými oběťmi trestného činu spáchaného z rasové nenávisti. Je rovněž významné, že stěžovatelé jsou děti (v době spáchání trestného činu bylo nejmladšímu stěžovateli pouze 9 let). Tato skutečnost ještě umocňuje ochranu, kterou jim jako obětem trestného činu musí obecné soudy poskytnout. Krajský soud svůj odlišný přístup oproti soudu prvního stupně odůvodnil příliš formalisticky. Z jeho argumentace plyne, že by stěžovatelé v zásadě nikdy nemohli v adhezním řízení dosáhnout odčinění nemajetkové újmy za způsobené duševní útrapy, ať by oni či soud prvního stupně postupovali jakkoliv. Jestliže ani Ústavnímu soudu není z odůvodnění rozsudku zřejmé, jak měli podle názoru krajského soudu stěžovatelé postupovat, nemohlo to být zřejmé ani samotným stěžovatelům.

Pokud krajský soud shledal, že jsou výpovědi stěžovatelů dostatečně věrohodné na to, aby mohly sloužit jako hlavní důkaz prokazující vinu obviněných, jsou tyto výpovědi rovněž dostatečně

věrohodné na to, aby na jejich základě (vedle dalších důkazů, které stěžovatelé předložili) mohl krajský soud rozhodnout o nároku na náhradu nemajetkové újmy. Je nepřijatelné, aby soudy „využily“ výpovědi poškozeného, respektive oběti trestného činu jako zásadního podkladu pro rozhodnutí o vině, zároveň však nepřiznaly poškozenému alespoň v určitém rozsahu nárok na náhradu újmy, kterou lze dovozovat z té samé výpovědi.

Krajský soud vystavil stěžovatele nepřijatelné sekundární viktimizaci. Občanskoprávní řízení, na které stěžovatele odkázal, nenabízí stejné záruky ochrany obětem trestných činů, které zaručuje právní úprava trestního řízení. Na základě rozhodnutí krajského soudu by tak stěžovatelé zbytečně podruhé v civilním řízení čelili osobám, které byly pravomocně odsouzeny za trestný čin spáchaný proti nim, a to bez jakékoliv ochrany soukromí či jejich osobních údajů.

Obecný soud má povinnost svým postupem usilovat o naplnění podmínek pro přiznání náhrady škody či nemajetkové újmy, a to zejména tehdy, je-li poškozený zvláště zranitelnou obětí. Povinností obecného soudu je totiž předcházet sekundární (či až terciární) viktimizaci obětí trestných činů, což může učinit i tím, že sám rozhodne o přiznání adhezního nároku, který tak oběť již nemusí uplatňovat v občanskoprávním řízení. Postup obecného soudu, kterým svévolně nepřizná uplatněný adhezní nárok, ač jsou pro to splněny zákonné podmínky, je porušením ústavně zaručeného práva oběti na spravedlivý proces a soudní ochranu a v souvislosti s tím i porušením ústavně zaručených práv na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí a ochrany lidské důstojnosti a cti.

<https://www.usoud.cz/aktualne/detem-nalezela-nahrada-ujmy-jiz-v-trestnim-rizeni-soud-pochybil-kdyz-poskozene-deti-odkazal-do-civilniho-rizeni>